

Sisällysluettelo

Strategiatyön etenemisestä	3
Osallistamisesta	3
Koonnin tekemisestä.....	4
Yhteistyön kehittäminen on avainasia	5
Top 5 ehdotukset yhteistyön kehittämiseksi.....	7
Kainuulaisesta Venäjä-osaamisesta	8
Top 5 ehdotukset Venäjä-osaamisen lisäämiseksi	11
Toimijat kaipaavat käytännönläheistä tukea	12
Top 5 ehdotukset toimijoiden käytännön tukemiseksi	14
Tiedottaminen ja tiedonkulku	15
Top 5 ehdotukset viestinnän kehittämiseksi	15
Osaavan työvoiman saatavuus	16
Top 5 ehdotukset osaajapulaan vastaamiseksi	18
Venäjänkielisenä Kainuussa	19
Top 5 ehdotukset Kainuun venäjänkielisten osallistamiseksi	20
Saavutettavuus	21
Kaikkea yhteisestä kulttuurista innovaatiotoimintaan!	23
Kainuulaisen Venäjä-yhteistyön toimintakentästä	23
Yhteinen kulttuuri voimavarana	23
Yhteinen aluekehittäminen vaatii tietoa.....	24
Mitä seuraavaksi?	25
Kainuun Venäjä-yhteistyön positiivisen kierteen tekijät	26
Seuranta	27
Joitakin lisätiedon lähteitä	28

Osoite:
Kainuun liitto,
Kauppakatu 1
87100 Kajaani

Sähköposti:
etunimi.sukunimi@kainuunliitto.fi
Kirjaamo 040 722 0900
www.kainuunliitto.fi

Laskutus:
Kainuun liitto
PL 9823
00026 BASWARE

Y-tunnus:
2496992-4

Strategiatyön etenemisestä

Venäjä-strategiaryhmän käynnistämisen ja Kainuun liiton eteenpäin viemisen strategiatyön aikana kerättiin aktiivisesti eri ryhmien palautetta. Helmi-maaliskuussa 2021 toteutettiin kyselyt sekä suomalaisille toimijoille että venäläisille yhteistyökumppaneille, ja kyselyn tulosten pohjalta järjestettiin kolme samansisältöistä Teams-työpajaa maaliskuun lopussa. Sekä kyselyt että työpajat olivat avoimia kaikille kiinnostuneille. Esille nousseet asiat haluttiin ottaa huomioon strategiassa jo ennen sen osalta 30.4.2021 alkaen järjestettyä julkista kuulemiskierrosta.

Osallistamisesta

Kyselyihin saatiin yhteensä vain kolmisenkymmentä vastausta, mikä oli odotettua vähemmän. Otantaa ei sinänsä voida pitää kattavana, mutta toisaalta tulokset kyllä antoivat työn pohjaksi kuvauksen tämänhetkisestä tilasta ja hyviä ajatuksia jatkotyön suunnittelemiseen. Samoin kuhunkin järjestetyistä työpajoista osallistui keskimäärin yhdeksän varsinaisen strategiatyön ulkopuolista henkilöä, eikä osallistujia saatu kaikista ajatelluista sidosryhmistä. Yksittäisen työpajan sujumuuden kannalta osallistujamäärä oli kuitenkin toimiva ja keskustelu vilkasta ja monipuolista. Järjestettyjen tilaisuuksien kautta eri sidosryhmien osallistumisaktiivisuus strategiatyössä ei vielä noussut toivotulle tasolle, minkä toivotaan korjautuvan julkisen kuulemisen kautta.

Eriyisen harmillista oli, että mukaan ei saatu enemmän Kainuun venäjänkielistä väestöä, jolla varmasti olisi ollut paljon annettavaa työhön. Ehkä strategiaprosessia koskevassa viestinnässä epäonnistuttiin, eivätkä tulevan strategian tai osallistavan toiminnan tarkoitus tai niiden tarjoamat mahdollisuudet avautuneet viestinnässä. Kuten jäljempänä tekstissä on pohdittu, asiaan voi liittyä useita eri tekijöitä, joihin on syytä perehtyä tarkemmin. Venäjänkielisten kainuulaisten keskuudessa onkin päätetty toteuttaa oma selvityksensä strategiatyön, mutta etenkin strategian toteuttamisen onnistumiseksi. Tämä alkaa yhteistyössä eri toimijoiden kesken toteutettavalla kyselyllä toukokuussa 2021.

Koonnin tekemisestä

Tässä asiakirjassa esitellään strategiatyön maaliskuun 2021 loppuun mennessä kerryttämä anti (kyselymateriaalit ja tilaisuuksien tallenteet sekä Mentimeter-tulokset) kertovan tekstin muotoon muokattuna. Raportissa on mainittu pääosa osallistujien tekemistä nostoista, mutta jättäen esimerkiksi tarkempia toimialakohtaisia nostoja mainitsematta. Asiat on jäsenelty Kainuun liiton henkilöstön toimesta eräänlaiseksi tilannekuvaksi ja näkemykseksi tarvittavista toimenpiteistä.

Strategiatyön edetessä kävi koko ajan selvemmäksi tarve aiempaan strategiaan verrattuna uudentyypiselle asiakirjalle ja etenemistavalle Venäjä-yhteistyössä. Ensimmäinen havainto oli, että strategiatyöhön osallistuneilla tahoilla oli kokonaisuutena kiinnostusta hyvin monimuotoiseen ja monipuoliseen Venäjä-yhteistyöhön. Esille tuoduista toimialakohtaisista kehittämisajatuksista ja -tarpeista oli kuitenkin vaikea vetää johtopäätöksiä strategiassa tehtäviksi painotuksiksi.

Toimialakohtaisten painopisteiden ja kehittämistoimien määrittelemisen ei tämän vuoksi tunnu Venäjä-strategiaprosessissa tarkoituksenmukaiselta, varsinkin kun Kainuun aluekehittämisen painopisteet määritellään jo erikseen maakuntaohjelmassa. Kainuun Venäjä-strategian tarkoituksena on tukea Kainuun maakuntaohjelman toteuttamista, mitä varten asiakirjassa on tärkeä kuvata Venäjä-yhteistyön erityispiirteet ja antaa toimenpide-ehdotuksia asetettuihin tavoitteisiin pääsemiseksi.

Yhteistyön kehittäminen on avainasia

Strategiatyön aikana käydyissä keskusteluissa nostettiin esille myös kysymys tulevan asiakirjan nimestä. Kainuun maakunta ja Venäjän Federaatio kun eivät ole keskenään verrannollisia – voi kuulostaa melko kunnianhimoiselta, että pienellä Kainuulla olisi oma strategia koskien suurta Venäjää. On selvää, etteivät maakunnan resurssit yksinään riitä strategiaan toimenpiteisiin Venäjän suuntaan.

Jo nykyisellään Kainuun liitto toimii tiiviissä yhteistyössä esimerkiksi Euregio Karelian puitteissa, missä yhdessä Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Karjalan maakuntien ja Karjalan tasavallan edustajien kanssa keskustellaan säännöllisesti yhteistyöhön liittyvistä asioista ja suunnitellaan yhteistä toimintaa ja edunvalvontaa. Barentsin alueelliseen yhteistyöhön kuuluvien Norjan, Ruotsin, Suomen ja Venäjän pohjoisten alueiden kanssa on myös paljon yhteistä toimintaa. Kainuun Venäjään liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä tulee peilata näiden organisaatioiden vastaaviin ja etsiä yhteisiä kohtia.

Toisaalta valmisteilla olevan asiakirjan tarkoitus on toimia toimenpiteiden strategisena ohjaajana, mitä tarkoitusta nimen muuttaminen ehkä turhaan mitätöisi. Strategiasta on haluttu tehdä lyhyehkö ja helppolukuinen, ja sellainen että se kestää aikaa. Strategiaan liittyvät käytännön toimenpiteet tullaan listaamaan (myöskin yhteistyössä toimijoiden kanssa) erilliseen asiakirjaan. Tätä toimenpidesuunnitelmaa voidaan muokata aktiivisesti, yhteistyössä esille nousevien tarpeiden mukaan.

Strategiatyöhön osallistuneiden tahojen ulosannissa korostuivat johdonmukaisesti erilaiset yhteistyön kehittämiseen liittyvät seikat. Yhtä mieltä oltiin siitä, että tähtäimessä tulee olla luonteva, molemmista suunnista aktiivinen, tiivis ja molempia osapuolia hyödyttävä rajanylittävä yhteistyö. Jotta rajanylittävä yhteistyö toimisi hyvin, tulee myös kainuulaisten organisaatioiden väliseen yhteistyöhön panostaa.

Tuntuma on, ettemme ehkä tiedä toinen toistemme tekemisestä tarpeeksi, ettemme tekisi päällekkäistä työtä, saati sitten että vaihtaisimme säännöllisesti kuulumisia ja pallottelisimme ideoilla niin, että yhteydenpito toisi uutta energiaa ja voimaa Venäjä-yhteistyöhön. Samasta asiasta kertovat myös työpajoihin osallistuneiden palautteet; joidenkin mielestä työssä ei huomioitu olemassa olevia yhteistyörakenteita ja yhteistyön tuloksia, minkä vuoksi ei päästy tarpeeksi syvälliselle tasolle. Useassa kohtaa työpajoja puolestaan kävi ilmi, ettemme tiedä eri sektoreiden toiminnasta ja jo käynnissä olevista kehittämistoimista. Erilaisten organisaatioiden ja osajien uudenlainen yhteen tuominen (yritykset, oppilaitokset, kansalaisjärjestöt etc.) voisi tuoda yllättävää lisäarvoa eri toimijoille.

Jo kyselyssä nousivat esille tiedontuotannon lisätarpeet, kumppaneiden löytäminen ja säännöllinen yhteydenpito sekä kainuulaisten toimijoiden kesken että yli rajan. Näistä aiheista on toki puhuttu aiemminkin, mutta viimeistään koronapandemian keskeytettyä monen toimijoista yhteistyön hetkellisesti kokonaan ja pakotettua toimijoita

uudenlaiseen ajatteluun ja uudensuuntaisiin toimintamalleihin, tuntuu nousseen esille tarve uudistaa ja kehittää yhteistyötä juuri nyt.

Jäljempänä tässä asiakirjassa on avattu Venäjä-yhteistyön kehittämistarpeita ja painopisteitä eri näkökulmista ja esitetään ratkaisuja uudensuuntaiseksi verkostoyhteistyöksi Kainuussa ja Kainuusta rajan yli Venäjän suuntaan. Kainuun liiton tehtäväksi sen perussopimuksen pohjalta on tässä prosessissa määritelty **yhteistyön edistäminen** Venäjä-yhteistyön keskeisten toimijoiden kanssa. Kainuun liitto osallistuu soveltuvin osin strategiassa esitettyihin prosesseihin ja voi myös ottaa vastuuta joistakin prosesseista, mutta pääsääntöisesti tarkoituksena on **tukea toisten toimijoiden roolia ja edesauttaa Kainuun Venäjä-yhteistyöverkoston toimivuutta**. Toimintamalli suunnitellaan siten, että osa yhteistoiminnasta voidaan toteuttaa kunkin siihen osallistuvan organisaation perustoimintaa, mutta myös yhteisiä hankkeita voidaan tarvittaessa toteuttaa ja avustuksia toiminnalle hakea. Yhteistyöstä on hyötyä myös siinä tilanteessa (esimerkiksi ohjelmakauden vaihde), kun erillisrahoitusta toiminnalle ei ole haettavissa. Paljon voidaan tehdä yhdessä pienelläkin budjetilla, kokeilla uusia ratkaisuja ja myös valmistautua huolellisesti siihen hetkeen, kun rahoitusta taas on haettavissa.

Venäjä-yhteistyölle esitetäänkin tämän asiakirjan lopussa kuvatun kaltaista pitkäjänteistä, mutta kevyttä ja joustavaa **verkostotoimintamallia**, jossa kukin tuo pöytäan omat ideansa ja verkostonsa ja vastuita jaetaan toimijoiden tilanteen sekä kiinnostuksen mukaan. Periaatteena on toki vapaaehtoisuus, mutta myös vahva ajatus siitä, että yhdessä saavutetaan parempia tuloksia. Tämän prosessin vuoksi on aluksi tärkeää muodostaa näkemys siitä, miksi niin monet strategiatyöhön mukaan kutsutut ihmiset eivät löytäneet aikaa tähän prosessiin; onko asiaa ehkä lähdetty lähestymään väärällä tavalla, minkä takia sitä ei ole koettu mielenkiintoiseksi tai hyödylliseksi oman toiminnan kannalta?

Olennessa asemassa ovat Venäjä-yhteistyötä tekevien organisaatioiden lisäksi venäjänkieliset kainuulaiset, jotka halutaan ottaa uudella tavalla toiminnan keskiöön - on luontevaa osallistaa toimintaan ihmiset, joiden identiteetistä osa on venäläisyyttä ja osa kainuulaisuutta, ja jotka ovat paitsi suuri osaamis- ja työvoimaresurssi, myös yksi suuri ja yhä kasvava ryhmä kainuulaisia, joiden tarpeet tulee ottaa maakunnallisessa suunnittelussa huomioon siinä missä muidenkin. Kainuun tulee tarjota tasapuoliset mahdollisuudet viihtyä ja hyödyntää osaamistaan kaikille asukkailleen.

Top 5 ehdotukset yhteistyön kehittämiseksi

1. Säännöllisen, mutkattoman ja kulloistakin tarvetta vastaavan vuoropuhelun käynnistäminen ja ylläpitäminen kainuulaisten toimijoiden kesken Venäjä-yhteistyöhön liittyvissä asioissa, ml. toimivasta mallista ja vastuunjaosta sopiminen yhdessä.
2. Kokeilukulttuurin ja matalan kynnyksen toimenpiteiden rohkaiseminen Venäjä-yhteistyössä.
3. Mahdollisuuksien selvittäminen kainuulaisen tai ylimaakunnallisen (esimerkiksi Euregio Karelia), Venäjä-yhteistyötä edistäviä pieniä avustuksia myöntävän rahaston käynnistämiseksi (matkakustannukset neuvotteluihin rajan yli, oppilasvierailuihin etc.).
4. Yhteinen tiedontuotanto koskien Venäjä-yhteistyön teemoja ja mahdollisia projektipartnereita Kainuussa ja Venäjän puolella.
5. Säännöllisten, konkreettisiin yhteistyön teemoihin liittyvien tapaamisten (kasvokkain tai etäyhteyksin) fasilitoiminen yhteistyöstä kiinnostuneille tahoille rajan yli.

Kainuulaisesta Venäjä-osaamisesta

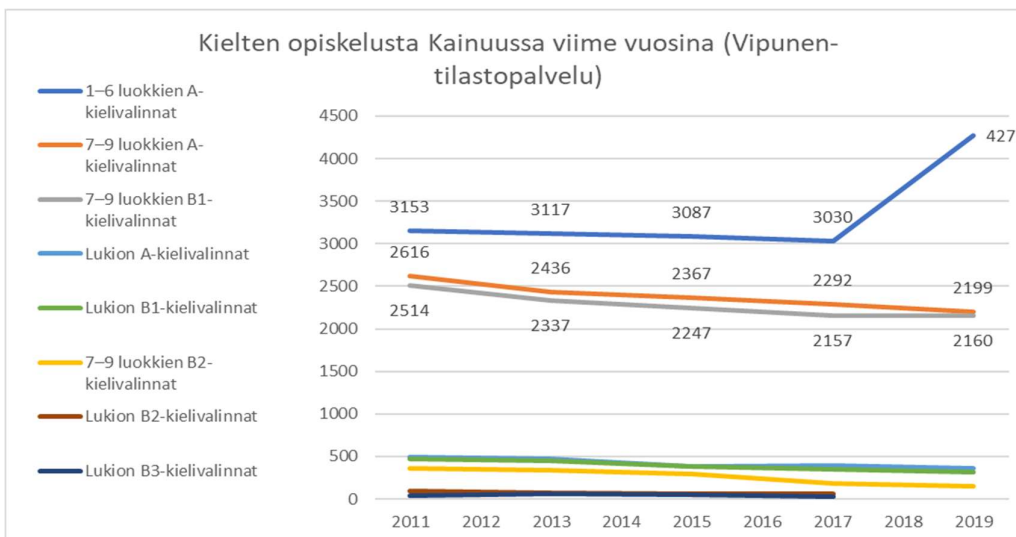
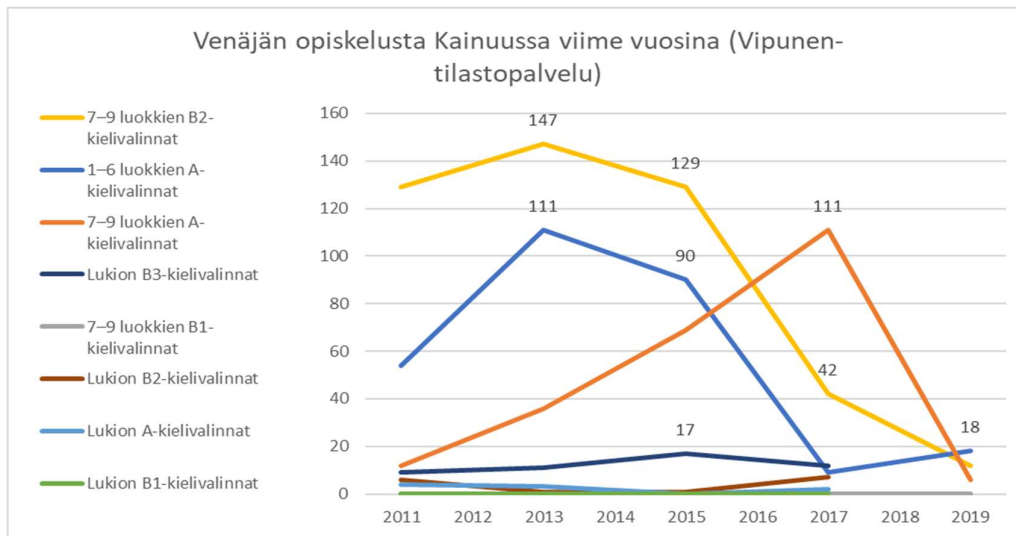
Perinteisesti on ehkä saatettu ajatella, että johtuen yhteisestä rajasta ja historiasta Venäjän kanssa Kainuussa Venäjä olisi kainuulaisille laajalti tuttu ja maakunnasta löytyisi paljon Venäjä-osaamista. Yhteistyötä rajan yli tekeviä tahoja on toki Kainuussa useita ja esimerkiksi CBC-hankkeet ovat tuttu ja vakiintunut toimintamuoto. Normaalitilanteessa venäläiset matkailijat näkyvät kainuulaisissa kaupoissa ja katukuvassa selkeästi ja ovat tärkeä asiakasryhmä. Maakunnassa on myös paljon venäjänkielistä ja kaksikielistä väestöä ja monella Kainuussa on sukua tai tuttavina Venäjällä. Tässä mielessä ajatus Venäjä-osaamisesta ei ole missään nimessä kaukaa haettu.

Esille kuitenkin nostettiin, ettei Venäjä-osaaminen ole Kainuussa mikään toimialojen tai yhteiskunnan läpileikkaava vahvuus. Strategiatyössä nousi esille kysymyksiä koskien sitä, kuinka tietoisia tai kiinnostuneita kainuulaiset yleisellä tasolla ovat Venäjästä ja venäläisyydestä, minkälainen on kainuulainen perusasenne rajanaapurina tai maahan muuttaneita venäläisiä henkilöitä kohtaan ja kuinka hyvät valmiudet eri sektoreiden toimijoilla on tuloksettaaseen yhteistyöhön.

Venäjän kielen osaaminen on vielä nykypäivänäkin tärkeää, kun halutaan tehdä tuloksetta yhteistyötä Venäjän suuntaan. Silti naapurimaan kielen opiskelu on kainuulaisissa peruskouluissa ja lukioissa melko vähäistä, kuten voi nähdä seuraavista kaavioista. Vieraiden kielten opiskelu yleisellä tasolla on ollut hienoisessa laskussa, mutta näyttäisi siltä, että venäjän kielen opiskelun kausivaihtelut ovat selkeämpiä. Välillä aktivointitoimenpiteet ovat ilmeisesti tilapäisesti onnistuneet nostamaan opiskelijamääriä, minkä jälkeen ne taas ovat romahtaneet. Mahdollisista aktivointitoimenpiteistä olisi hyödyllistä vaihtaa kokemuksia.

Tilanne ei ole sen kummempi vapaan sivistystyön puolella, missä yleinen kiinnostus venäjän kieltä kohtaan on laskenut, vaikkakin viime aikoina on työelämän suunnasta tullut jonkin verran painetta kielitaidon parantamiseen. Kainuun ammattioppilaitoksessa tai ammattikorkeakoulussakaan osaamisvajetta ei sen enempää paikata.

Kainuulaisten oppilaitosten Venäjä-yhteistyön tilasta yksittäisten projektien ulkopuolella ei työpajoihin osallistuneilla ollut selkeää käsitystä. Tuntuma kuitenkin oli, että yhteyksiä ja yhteistyötä on aiemmin ollut nykyistä enemmän, ja että yhteyksien uudelleen virittelylle olisi tarvetta ja että siihen tarvittaisiin tukea. Lukioille, joilta lainsäädäntö nykyisin edellyttää yhteistyökumppanien etsimistä korkeakoulutasolta, tällaisia kumppaneita voisi löytyä myös itärajan takaa, lähimpänä Petroskoista.

Toinen tuttu kehittämisala on luonnollisesti kulttuurin/ toimintakulttuurin tuntemus. Suomen ja Venäjän päätöksentekomekanismit ovat keskenään eri tavoin jäsenyneet ja toimivat eri logiikalla. Emme aina ymmärrä toistemme tapoja toimia tai säännöksiä niiden takana. Varsin konkreettisenä esimerkkinä toimii kiertotalouspuoli, missä luvitukseen ja viranomaisvalvontaan liittyvät päätöksentekomekanismit eroavat toisistaan suuresti, sen vuoksi yhteistyöhankkeista merkittävä osa ajankäytöstä menee niitä selvitellessä.

Samanlaisia ongelmia ilmenee tietysti eri toimialoilla, lähtien yhteistyökumppanille tarjottavista matkailupalveluista ja niihin liittyvistä säännöstoista, rajan ylittämiseen liittyvistä muodollisuuksista ja edeten tullaukseen etc. Venäjällä täytyy tuntea paitsi hierarkian eri tasot ja niiden edellyttämät toiminta- ja käytösmallit, mutta myös panostaa henkilökohtaisten suhteiden luomiseen ja rakentaa molemminpuolinen kunnioitus. Yhteistyö jää helposti ohuelle pohjalle ja yleiselle tasolle, jos ymmärrys perusasioista puuttuu. Tämän takia tarvittaisiin lisää koulutusta ja/ tai tiedontuotantoa tällaisista yhteistyöhön liittyvistä aiheista.

Strategiatyöhön osallistuneiden mielestä Venäjän kielen ja kulttuurin osaamisen lisäksi näyttäisi olevan juuri nyt syytä panostaa yhteistyön mahdollisuuksien systemaattiseen esille nostamiseen sekä asenneilmapiirin ja aktiivisen osallistumisen rohkaisemiseen, jotta Venäjä-yhteistyön mahdollisuudet osataan käyttää hyödyksi. Venäjällä Suomi-kuva on tyyppillisesti hyvin positiivinen, ja se tulisi kainuulaisten toimijoiden pystyä hyödyntämään ja tätä kuvaa myös laadukkaalla toiminnalla ylläpitämään.

Koronapandemian jälkeen ollaan monessa yhteydessä löytämässä toimintatapoihin jokin ”uusi normaali”. Myös yhteydenpitoon kainuulaisten organisaatioiden välillä ja kainuulaisvenäläiseen yhteistyöhön on löytynyt paljon uutta. Pandemian aikana on mm. kokeiltu monia uudenvuolaisia teknisiä ratkaisuja ja käytetään etäyhteyksiä paljon sujuvammin osana yhteistyötä kuin ennen. Nyt onkin otollinen aika valjastaa ennakkoluulottomasti kaikki uudet, haltuun otetut toimintatavat toisiltamme oppimiseen ja toistemme auttamiseen uudella teholla.

Asenteiden, osaamisen ja tuloksellisen yhteistyön kehittämiseen ei ole oikotietä, oli sitten kysymys Kainuun sisäisestä yhteistyöstä tai kainuulaisten ja venäläisten organisaatioiden välisestä toiminnasta. Yhteistyön täytyy olla säännöllistä, pitkäjänteistä ja monialaista, eikä tähän päästä, mikäli toiminta ei ole osallistujien kannalta mielekästä ja mielenkiintoista, tai jos eri osapuolten näkemyksiä tai tarpeita ei kunnioiteta. Tämä vaatii aluksi hieman vaivannäköä ja kokeiluista oppimista. Kuitenkaan ei välttämättä ole kysymys suurista mullistuksista, vaan ajattelutavan kääntämisestä sopivasti eri asentoon. Kun pystytään luottamaan yhteistyökumppaneiden tukeen, tieto kulkee hyvin toimijoiden välillä ja ajatuksia päästään vaihtamaan säännöllisesti, toiminta kehittyy vaikuttavammaksi toimialasta riippumatta ja toimintakulttuuri edelleen myönteisemmäksi. Venäjä-yhteistyössä on siis tavoiteltava positiivista kierrettä ennakkoluulottomien kokeilujen kautta.

Useassa kohtaa keskusteluissa on myös nostettu esille kysymys venäjänkielisten kainuulaisten ammatillisen ja kulttuurillisen osaamisen sekä kielitaidon puutteellisesta hyödyntämisestä kainuulaisessa työelämässä ja maakunnan aluekehityksen hyväksi. Tätä näkökulmaa on käsitelty enemmän kohdassa ”Venäjänkielisenä Kainuussa”. Jos Venäjän läheisyys nähtäisiin rikkautena ja vahvuutena ja Kainuun venäjänkielisten potentiaali valjastettaisiin käyttöön täydellä teholla, Kainuu voisi hyödyntää asemansa rajalla ja porttina Luoteis-Venäjälle taloudellisesti ja tehdä siitä vetovoimatekijän.

Top 5 ehdotukset Venäjä-osaamisen lisäämiseksi

1. Jatkuva työ monimuotoisuuden hyväksymiseksi ja kulttuurillisen rikkauden arvostamiseksi sekä aktiivinen tiedottaminen Venäjä-asioista eri muodoissa.
2. Venäjän kielen opiskelun ja rajanylittävän liikkuvuuden aktivoiminen, ml. etäyhteyksin järjestettävä toiminta rajan yli.
3. Tiedontuotanto koskien naapurimaan järjestelmiä ja toimintakulttuuria, ml. uudentyyppiset ratkaisut kuten Kainuusta Maailmalle Talk Show
4. Säännöllisen yhteydenpidon fasilitoiminen eri viiteryhmillä itärajan yli; oppilaat, opettajat, hanketyöntekijät, virkamiehet, yritykset etc., sisältäen myös etäratkaisut ja rajanylittävän vaihtotoiminnan (oppilasvaihto, työntekijävaihto).
5. Kostamuksen Business Forumin toimintamallin kehittäminen käytännönläheisempään suuntaan joko päätapahtuman ja/ tai sen oheistapahtumien kautta.

Toimijat kaipaavat käytännönläheistä tukea

Strategiatyön aikana kävi ilmi toimijoiden selkeä toive erilaisille tukitoimille. Osa näistä liittyy kysymyksiin Venäjä-yhteistyölle kohdennetun hankerahoituksen puutteesta tai sen sopimattomuudesta pienille toimijoille, pienille hankkeille.

Raja-alueyhteistyötä on Kainuussa tehty EU-hankkeiden muodossa vuodesta 1996 useassa tähän tarkoitukseen rakennetussa rahoitusohjelmassa Kainuun, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan ja Karjalan tasavallan yhteistyössä. Alueella toimii myös jatkossa Karelia-ohjelma, joka tarjoaa rahoitusta Venäjä-yhteistyölle tietyillä toimintalinjoilla ja kriteereillä. EU:n CBC-hankebyrokratia ja ohjelmasta rahoitettavien hankkeiden koko ovat rajanneet pienempiä toimijoita ja hankeideoita pois rahoitettavien listoilta. Jo päättyneellä ohjelmakaudella Karelia CBC-ohjelmasta rahoitettiin jonkin verran pienhankkeita, ja pienhankkeiden sisällyttämistä on alustavasti suunniteltu myös tulevaan Interreg Karelia NEXT-ohjelmaan. Kuitenkaan pienhankkeiden osuuden ei oleteta jatkossakaan Karelia-ohjelmassa olevan niin merkittävästi nykyistä suurempi, että se riittäisi vastaamaan kainuulaisen toimijakentän strategiaprosessissa esille tuomiin tarpeisiin. Myöskään EU:n hankebyrokratiaan ei ole odotettavissa selkeitä helpotuksia.

Joustavaa rahoitusta pienemmille toimijoille ja hankkeille tulee siis saada muualta. Strategiatyön aikana esille nostettiin sekä Kainuun liiton mahdollisuus varata vuosittain talousarvioon erillistä rahoitusta pienille hankkeille tai vaikkapa vain pienten toimijoiden tai oppilasryhmien rajanylittävässä yhteistyössä tarvittaviin matkakustannuksiin tai vastaaviin pieniin kulueriin. Tälle vaihtoehdoisena tai rinnakkaisena toimenpiteenä ehdotettiin, että Kainuun liitto esittäisi aiemman lähialueyhteistyöhön tyyppisen pienrahoituksen lanseeraamista ulkoasiainministeriöltä. Tarkoituksenmukaisen esityksen laatimiseksi tulisi ensin selvittää aiempien kainuulaisten lähialueyhteistyöhankkeiden hakijakuntaa ja tarpeita sekä aiempien toimenpiteiden vaikuttavuutta.

Myös muita rahoituslähteitä kuin edellä mainittuja voidaan Venäjä-yhteistyössä hyödyntää, mutta niitä ei strategiatyössä juurikaan esille nostettu ja niiden tehokkaampi hyödyntäminen todennäköisesti edellyttäisi järjestelmällistä lisätiedon tuottamista eri rahoituslähteiden vaatimuksista ja hakuakatauluista sekä toimijoiden kouluttamista.

Toisaalta hankerahoituksen hyödyntämiseen vaikuttaa myös kainuulainen toimijakunta ja sen aktivoiminen sekä tukeminen hanketoiminnassa. Hankeraha voi tuoda ratkaisun monenlaisiin kehittämishaasteisiin, mutta se vaatii tietynlaista erityisosaamista ja rutiineja. Kainuulainen hanketoimijakenttä voidaan luonnehtia kapeahkoksi, ja Venäjä-hankkeiden osalta tämä kapeus vielä korostuu. Näyttäisi siltä, että aiemmin CBC-hankehakijoina aktiivisesti toimineiden kainuulaiskuntien kiinnostus lähialueyhteistyöhön on myös viime vuosina vähentynyt. Yhdeksi syyksi tähän esitettiin

takavuosina suoraan ulkoasiainministeriöstä haetun perinteinen lähialuerahoituksen päättymistä vuonna 2012. Kunnissa on myös tapahtunut henkilömuutoksia, ja CBC –hankkeita aiemmin toteuttaneiden henkilöiden osaamiselle ei ole ehkä löydetty korvaajaa.

Kuntien rahoittaman aluekehittämissyhtiö Kainuun Etu Oy:n toiminnan lakkaaminen on myös ollut takaisku kainuulaiselle hankemaailmalle. Kainuun Etuun oli kertynyt laaja osaaminen erilaisista rahoitusohjelmista ja niiden erityispiirteistä, jonka hajottua maailmalle joukosta on pois yksi vahva hankesuunnittelija ja –toteuttaja. Vaikka Kajaanin ammattikorkeakoulu (KAMK) on käynnistänyt uuden kuntamallin toiminnan paikkaamaan tätä vajetta, toimijakentällä on epävarmuutta siitä, miten tilanne tulee kehittymään ja pystytäänkö hankerahoitushakuja hyödyntämään tyydyttävällä tavalla.

Operatiivinen yhteistyö KAMK:n ja yksittäisen kunnan välillä toimii siten, että kuntakohtaisesti sovitaan, miten KAMK kuntapalvelun käytännön hankeideointi ja hankevalmistelu järjestetään kunnassa. Tavoitteena on vuorovaikutteinen ja systemaattinen toiminta. Hankesuunnitteluresursseja ohjataan toimintaan eri osaamisalueilta. Jatkossa tarvitaan myös projektipäällikköosaamista, kun hankkeet käynnistyvät. Yhteistyön käytännön organisoimiseksi on perustettu KAMK kuntapalvelutyöryhmä, johon osallistuvat KAMK:sta TKI- johtaja, rahoitusasiantuntija ja kunnista nimetyt yhdyshenkilöt.

Pelkona on, että kainuulainen hankehakijakunta jää liian yksipuoliseksi ja toteutettavien hankkeiden tematiikka painottuu tutkimuslaitosten väliseen toimintaan ja siten karkaa liian abstraktille tasolle ja kauas pienempien toimijoiden tarpeista. Hankkeiden toimenpiteiden ja hyötyjen tulisi näkyä rajaseudun ihmisten elämässä myös konkreettisina tavoin.

Esille nostettiin myös tarve ns. välirahoitukselle hanketoteuttamisessa. Tämä tukisi etenkin pieniä toimijoita kuten kansalaisjärjestöjä, joilla olisi ehkä intoa toteuttaa hankkeita, mutta joiden rahalliset resurssit ovat niukat. Hankemaksatusten toteutuessa jälkikäteen pienten toimijoiden kassa voi tyhjetä tilapäisesti ja aiheuttaa toiminnalle suuria vaikeuksia. Pankkilainan hakeminen tällaisiin tarkoituksiin voi tuntua liian suurelta askeleelta ja estää monia toimijoita ryhtymästä hankehakijoiksi.

Näyttäisi myös selvältä, että toimijat kaipaavat lisää tietoa toistensa toiminnasta ja yhteistyötä liittyen Venäjä-asioihin. Kainuun sisäisen yhteistyön tehostuessa myös yhteisten hankkeiden ideointi, suunnittelu ja toteuttaminen tehostuisi.

Top 5 ehdotukset toimijoiden käytännön tukemiseksi

1. Ketterän ja joustavan yhteistyöjärjestelmän luominen pienten toimijoiden hankeideoiden eteenpäin viemiseksi yhteisvoimin.
2. Pienten organisaatioiden yhteistyön tukeminen ottaen mallia toimivista järjestelyistä (erimerkiksi Suomi-Venäjä-seuran Kajaanin osasto ja Etnika ry., jotka toimivat yhteistyössä samoissa tiloissa)
3. KAMK kuntamallin kehittäminen ja tiedottaminen siten, että kuntien lisäksi myös muut pienet toimijat hyötyvät hankkeista.
4. Valtakunnallisen/ maakunnallisen Venäjä-yhteistyölle suunnatun pienrahoituksen ajaminen.
5. Välirahoitusmallin suunnittelemisen ja käynnistäminen.

Tiedottaminen ja tiedonkulku

Ei ole mikään uusi havainto, että yhteistyö kaipaa toimiakseen sujuvaa tiedottamista, tai että tiedonkulussa on aina kehittämisen varaa. Sama tematiikka nousi esille taas Kainuun liiton Venäjä-yhteistyötä koskevissa kyselyissä. Koronapandemian vaikeutettua yhteistyötä ja yhteydenpitoa tämä toiminnan aspekti saattoi jopa korostua normaalitilanteeseen verrattuna. Joka tapauksessa vastauksissa nostettiin kohtuullisen paljon esille tiedottamiseen ja tiedonkulkuun liittyviä asioita, vaikka toisaalta jotkut vastaajista eivät lainkaan kertoneet tämän kaltaisista ongelmista.

Vaikka tietoa osataankin itse hakea eri kanavia pitkin, tiedon tarvetta naapurialueista ja niiden potentiaalisista kumppaneista on jonkin verran olemassa, eikä koottua tietoa koettu olevan tarpeeksi tarjolla. Tässä suhteessa kainuulaiset toimijat voisivat yhdistää voimansa. Yksittäisen organisaation resurssit eivät tahdo riittää tuottamaan säännöllisesti tarvittavaa materiaalia, ja toisaalta tiedottaa ei muiden puolesta voi, jos tietoa tai yhteistä ymmärrystä tiedotettavista asioista ei ole. Yhteistyössä on voimaa tässäkin asiassa.

Useissa vastauksista myös toivottiin lisää ja säännöllisempiä mahdollisuuksia tavata toisiaan ja vaihtaa kokemuksia, oli se sitten etänä tai livenä.

Vastauksissa toivottiin myös uusia ja ennakkoluulottomia kokeiluja, yhteistyön koordinaatiota ja tehostamista maakunnan sisällä. Kainuussa olisi syytä käynnistää avointa, mutkatonta ja joustavaa verkostotoimintaa sekä kainuulaisten toimijoiden kesken että venäläisten organisaatioiden kanssa. Osallistuvat organisaatiot, toimintamuodot ja käsiteltävät asiat on tällaisessa verkostossa syytä suunnitella yhdessä siten, että ne vastaavat osallistujien tarpeita ja resursseja.

Top 5 ehdotukset viestinnän kehittämiseksi

1. Kainuulaisen yhteistyöverkoston toiminnan kehittäminen myös viestinnän tehostamiseksi; hyvät käytännöt, sopivat yhteystahot etc.
2. Erikseen halutaan mainita yhteinen tiedontuotanto ja sen turvin aktiivinen tiedottaminen Venäjä-asioissa; onnistumisten ja kehittämiskohteiden, positiivisten esimerkkien esille nostaminen etc.
3. Kootun tiedon tarjoaminen potentiaalisista yhteistyökumppaneista Kainuussa (myös venäjäksi), partnerihauissa auttaminen puolin ja toisin.
4. Venäjän kielen ja kulttuurin esille nostaminen Kainuussa osana eri kohderyhmille suunnattua viestintää (= kansainvälisyyskasvatus, asennekasvatus).
5. Mediyhteistyön kehittäminen (esimerkiksi säännölliset juttuvinkit, erityiset konferenssit, tutustumismatkat) Venäjä-yhteistyön positiivisen näkyvyyden lisäämiseksi.

Osaavan työvoiman saatavuus

Osaavan työvoiman saatavuus on viime vuosina noussut Kainuun elinvoiman kannalta olennaiseksi tekijäksi, ja siihen on kiinnitetty yhä enemmän huomiota maakunnallisissa suunnitelmissa ja toteutettavissa hankkeissa. Sama teema nousi esille myös tämän strategiaprosessin aikana. Kainuuta uhkaa jo nyt useilla aloilla työvoimapula, jonka paikkaamiseksi paluumuutosta ei ole ratkaisevaa apua, koska kehityksen suunta koko Suomessa on samanlainen. Työvoimapulan torjumiseksi eri aloille tulee pystyä tulevana vuosina rekrytoimaan lisää työvoimaa sekä kotimaasta että ulkomailta, ja samanaikaisesti tuomaan vielä työttöminä olevat kainuulaiset mahdollisimman tehokkaasti työvoiman piiriin.

Venäjän rajan läheisyys on tässä mahdollisuus, sillä Kainuussa on jo olemassa suhteessa kokonaisväestöön kasvava venäjänkielinen väestönosa, ja meillä on myös jonkin verran kokemusta venäläisistä tutkinto-opiskelijoista eri opintoasteilla. Heistä osa on myös jäänyt tänne töihin, mutta valitettavasti esimerkiksi Kajaanin ammattikorkeakoulun ulkomaalaiset opiskelijat edelleen kohtaavat työvoiman tarpeeseen verrattuna liikaa vaikeuksia harjoittelu- ja työpaikkojen löytämisessä Kainuusta. Muidenkin maahanmuuttajien työllistymisessä on usein haastetta, minkä takia Kainuu tahtoo usein jäädä kansainvälisille osaajille läpikulkupaikaksi. Asiaan haetaan parhaillaankin ratkaisua useammalla eri hankkeella, joiden toimista olisi mielenkiintoista keskustella yhdessä laajemman joukon kesken.

Puhuttaessa Venäjän suuntaan tehtävästä yhteistyöstä ja Venäjä-osaamisesta helpointa on työllistää Kainuussa jo asuvia venäjänkielisiä ja monissa tapauksissa myös suomalaisen tutkinnon suorittaneita tai venäläiselle tutkinnolle rinnastuksen jo saaneita henkilöitä. Tämänkin väestöryhmän potentiaalista arvioidaan suuren määrän olevan tällä hetkellä alihyödynnetty.

Työvoimaa tulee Kainuuseen rekrytoituna monesta eri maasta, mutta työpajoissa käydyn keskustelun perusteella yllättävän vähän lähialueeltamme Venäjältä. Näissäkin tapauksissa tyypillisempää on keikkatyö kuin Kainuuseen muuttaminen. Pysyvämpää työvoimaa on havaittu olevan helpompaa houkutella esimerkiksi Keski-Euroopasta tai Ukrainasta.

Tärkeä asia suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumisessa on **kielen oppiminen**, vaikka Kainuussakin pärjäisi myös englannilla vähintäänkin kohtuullisesti. Suomen kielen taidon kautta työllistyminen helpottuu, mutta myös yhteiskunnan syvempi ymmärtäminen ja yhteyden luominen siihen helpottuu. Eri asia kuitenkin on, minkä tasoista suomen kielen taitoa Kainuuseen muuttavilta missäkin vaiheessa edellytetään, ja miten heitä autetaan saavuttamaan kielitaidossa uusi taso.

Käytännön esimerkkinä opiskelijoiden kielitaitoon liittyvistä tarpeista ja muista opintoihin vaikuttavista seikoista voidaan nostaa Suomussalmen lukion tapaus. Menneinä vuosina lukiossa on ollut useita opiskelijoita Karjalan tasavallasta. Nämä

opiskelijat ovat suorittaneet lukio-opintonsa suomeksi hyvällä menestyksellä. Aikanaan opiskelijarekrytointi Karjalan tasavallasta kuitenkin keskeytyi taloudellisista syistä; Suomeen opiskelemaan tulevilla nuorilla täytyy olla siihen taloudelliset edellytykset tai sitten jonkun suomalaisen organisaation (kunnan) on tullut auttaa heitä taloudellisesti. Nykyisin Suomussalmen lukioon olisi edelleen tulijoita Venäjältä, myös muualta kuin Karjalan tasavallasta, mutta ongelmana on heidän puutteellinen Suomen kielen taitonsa.

Kajaanin ammattikorkeakoulussa puolestaan taloudellista kynnystä nostavat englanninkielisten tutkintojen lukukausimaksut, vaikkakin KAMK tarjoaa stipendiohjelmaa, jossa opinnoissaan ripeästi edenneet opiskelijat voivat saada osan lukukausimaksusta anteeksi. Toisaalta suomen kielellä tarjolla olevat tutkinnot olisivat ilmeisesti opiskelijoille ilmaisia, mutta monellakaan tulijalla ei ole niihin sijoittumiseksi tarvittavaa kielitaitoa.

Toisaalta on tietona esimerkkejä ainakin Kainuun ulkopuolelta, joissa puutteellinen kielitaito ei ole estänyt Suomeen opiskelemaan tuloa. Esimerkiksi Lieksassa ilmeisesti opiskelee ammattiopistossa venäläisiä nuoria, joiden suomen kieli ei heidän sinne saapuessaan ole lähellekään täydellinen. Asiassa voitaisiin tehdä taustaselvitystä ja oppia muilta alueilta.

Halukkuutta lähteä Venäjältä ulkomaille opiskelemaan löytyy, ja Suomi naapurimaana olisi monelle looginen kohde, sekä Suomen maakuva Venäjällä varsin hyvä. Myös suomalaista koulutusta arvostetaan Venäjällä. Opiskelijoiden saamiseksi Venäjältä tulisikin kehittää Kainuussa yhteisiä, tehokkaita ratkaisuja, joissa kieltä opetettaisiin halukkaille Kainuuseen tulijoille jo ennen heidän saapumistaan, ja/tai heille järjestettäisiin heidän tänne saapuessaan intensiivinen kielenopetusjakso. Vieraan kielen oppiminen hyvälle tasolle saakka esimerkiksi vaihto-oppilasvuoden aikana on todistetusti mahdollista. Yhteistyössä kainuulaisten toimijoiden kesken voidaan kehittää paitsi tehokkaita, myös taloudellisesti kestäviä malleja. Mukaan idearinkiin voidaan kutsua erilaisia kansallisia organisaatioita kuten Team Finland ja Suomalais-Venäläinen kauppakamari.

Laajemmassa yhteistyössä voitaisiin miettiä myös taloudellisten tukijärjestelmien mahdollisuutta venäläisille opiskelijoille (lukukausimaksut, asumiskustannukset etc.). Esimerkiksi joissakin Venäjän syrjäkylissä on käytännössä stipendiohjelma, jossa kylä tukee yliopistoon lähtevää nuorta, mutta samalla nuori sitoutuu vastavuoroisesti palaamaan tietyksi ajaksi töihin kotiseudulleen. Olisiko samankaltainen järjestelmä mahdollinen Kainuussa?

Myös mahdollisuus järjestää orientoivaa koulutusta tai tutkintoon johtavaa koulutusta osin tai kokonaan rajan toisella puolella nostettiin työpajoissa esille, ja sitä kannattaisi miettiä osana tätä kokonaisuutta. Samoin on malleja kahdessa oppilaitoksessa yhtä aikaa suoritettavista opinnoista, jotka johtavat kaksoistutkintoon.

Pähkinänkuoreen mahdutettuna ulkomailta tulevan työvoiman tarve Kainuussa on ainakin strategisella tasolla tunnistettu ja parhaillaankin on jo käynnissä käytännön prosesseja ulkomaalaisen työvoiman saamiseksi ja kotouttamiseksi Kainuuseen. Samanaikaisesti ulkomaalaisia ei tunnuta uskaltavan työllistää tai heidän potentiaaliaan on jostakin syystä hankala valjastaa käyttöön organisaatioissa, ja jonkin verran vaikeutta on myös venäjänkielisen kainuulaisväestön pääsyssä työmarkkinoille. Monissa kainuulaisissa organisaatioissa ei ole tarvittavia valmiuksia ottaa vastaan vieraskielisiä työntekijöitä, vaikka tukitoimia pilotoidaan koko ajan uusia.

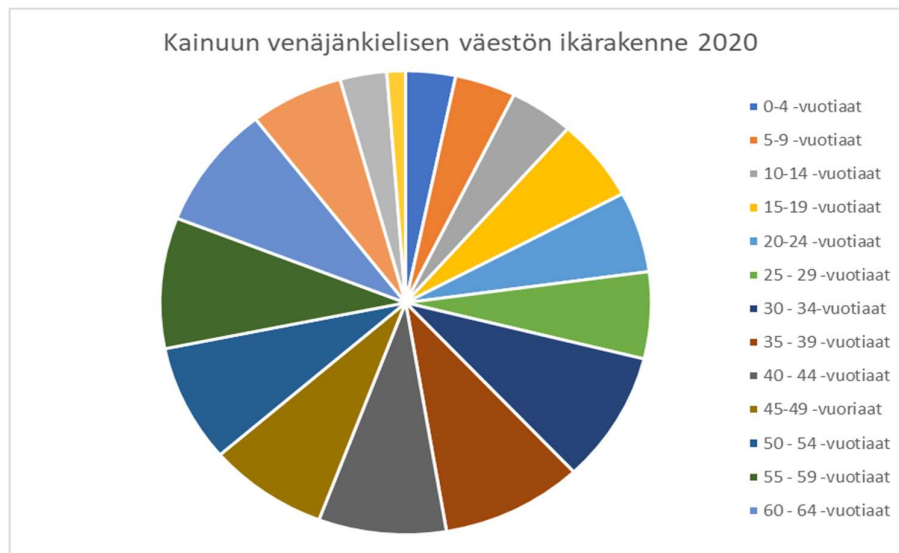
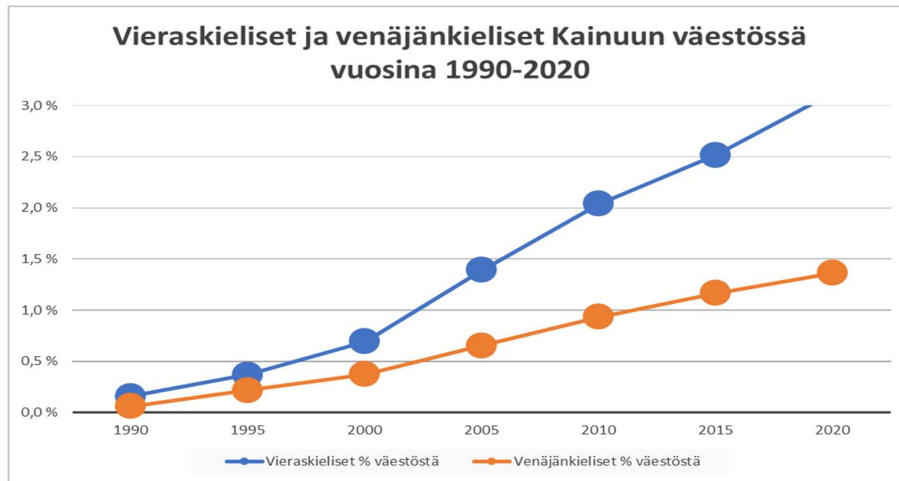
Tähän tulee ripeästi hakea muutosta, yhtenä kanavana tämän valmisteilla olevan Venäjä-strategian kautta, jossa täytyy pystyä kääntämään ajattelu uuteen ja raikkaaseen asentoon. Tästä syystä valmisteilla olevan strategialuonnoksen läpikäyminen venäjänkielisten kainuulaisten kanssa ennen sen lopullista hyväksymistä tuntuu varsin tärkeältä; tällä ryhmällä on varmasti paljon mielenkiintoisia näkökulmia aiheeseen.

Top 5 ehdotukset osajapulaan vastaamiseksi

1. Kainuun venäjänkielisen väestön työllistymisen tuki sekä maakunnan tekeminen heille vetovoimaiseksi asuinympäristöksi. Tämä työ lähtee nykytilan selvityksestä yhteistyössä Cultura-säätiön kanssa, edeten ripeästi osallistavan toimintamallin kokeiluun.
2. Aktiivinen oppilaitosyhteistyö Venäjälle päin, Suomen kielen opiskelun aktivoiminen ja tukeminen Venäjällä.
3. Kainuulaisten oppilaitosten välinen yhteistyö venäläisten opiskelijoiden houkuttelemiseksi ja toimivan opintopolun sekä tukijärjestelmän organisoimiseksi suomenkielisissä tutkinto-opinnoissa.
4. Sektorirajat ylittävä yhteistyö ulkomaisen työvoiman ja kansainvälisten opiskelijoiden integroimiseksi kainuulaiseen yhteiskuntaan ja hyvien käytäntöjen levittämiseksi Kainuussa, yhteistyössä venäjänkielisten nuorten kanssa.
5. Yritysten organisaatioiden Venäjä-osaamisen kehittäminen, ml. kielen ja kulttuurin koulutus, tutustumismatkat, mentorointi.

Venäjänkielisenä Kainuussa

Kainuun venäjänkielisen väestön määrä on kasvanut tasaisesti jo vuosia, samalla kun Kainuun väestömäärä on koko ajan laskenut. Kun vielä vuonna 1990 venäjää äidinkielenään puhuvia henkilöitä Kainuun väestössä oli vain 55 henkeä eli 0,1 % väestöstä, vuonna 2020 vastaavat luvut olivat 976 henkeä eli 1,4 %. Samankaltainen kehitys on ollut käynnissä vieraskielisten kainuulaisten määrän osalta yleisesti, joten Kainuu kansainvälistyy koko ajan. Venäjänkieliset ovat suurin yksittäinen ryhmä Kainuun vieraskielisten joukossa.

Voisi ajatella, että Kainuun sijainti Venäjän rajalla, säännöllinen yhteistyö, venäläisten matkailijoiden määrät ja venäjänkielisen väestön määrän tasainen kasvu olisivat kaikki yhdessä vaikuttaneet siihen, että venäläisyys koettaisiin Kainuussa tutuksi ja tavalliseksi asiaksi. Toisaalta taas suuri osa kainuulaisista on asunut Venäjän rajan läheisyydessä koko ikänsä käymättä Venäjällä, eivätkä venäjän kielen opinnot juurikaan kiinnosta kainuulaisia.

Kainuun venäjänkielisen väestön joukossa ei viime vuosina ole tehty selvitystä siitä, mikä kertoisi mitä heille kuuluu. Tuntuma kuitenkin on, että he kohtaavat yhä arjessa paljon ennakkoluuloja ja käytännön haasteita esimerkiksi työllistymisen suhteen. Hyviäkin esimerkkejä kielen oppimisesta, Kainuuseen integroitumisesta ja työllistymisestä toki on paljon. Samaan aikaan venäjänkielisten vanhempien kouluikäiset lapset eivät ehkä ilkeä puhua äidinkieltään kodin ulkopuolella, aktivoituen käyttämään venäjän kieltä vasta aikuisiän kynnyksellä ja opettelemaan myös kirjoittamana venäjää puhumisen lisäksi, kun toteavat itse kielitaidon työelämässä tarjoamat hyödyt. Vanhemmatkin venäjänkieliset saattavat kokea itsensä erilaisiksi ja joukkoon kuulumattomiksi ja työllistyminen voi olla vaikeaa.

Tähän Kainuulla ei kuitenkaan pitäisi olla varaa. Kainuun kaiken väestön yhdenvertaisuus ja hyvinvointi on itseisarvo sinänsä, mutta aluekehityksen kannalta elintärkeää myös ottaen huomioon Kainuun väestökehityksen suunnan. Kainuu tulee olemaan riippuvainen maahanmuuton veto- ja pitovoimasta.

Top 5 ehdotukset Kainuun venäjänkielisten osallistamiseksi

1. Kainuun venäjänkielisen väestön tilannekatsaus 2021. Mitä heille kuuluu, mitä Kainuussa on heidän kannaltaan hyvin, missä olisi kehittämisen varaa?
2. Selvityksessä esille nousseiden tekijöiden huomioiminen Venäjä-strategian tueksi tehtävässä toimintasuunnitelmassa.
3. Venäjänkielisen väestön aktiivinen kuunteleminen, osallistaminen ja huomioon ottaminen maakunnallisessa päätöksenteossa.
4. Säännöllinen tiedonvaihto päättäjien, maahanmuuttajayhdistysten ja maahanmuuttajien kanssa työskentelevien kesken konkreettisten toimenpiteiden suunnittelemiseksi ja kehityksen seuraamiseksi.
5. Aktiivinen työ eri tahoilla, esimerkiksi kouluissa ja oppilaitoksissa, kielellisen ja kulttuurillisen monimuotoisuuden positiiviseksi esille nostamiseksi.

Saavutettavuus

Saavutettavuus on Kainuulle tärkeä asia ja siitä puhutaan myös maakuntaohjelmassa. Venäjä-yhteistyössä saavutettavuuden kysymyksissä painottuvat sujuvat rajanylitykset ja suomalaisvenäläiset liikennekäytävät. Parannusta näihin on luvassa sekä Suomen että Venäjän puolella tehtävillä toimenpiteillä.

Rajanylityspaikoille Venäjän puolella johtavien teiden kuntoon on tulossa kohennusta, kun niiden ylläpito on siirretty federaation vastuulle. Samoin Venäjä on ottamassa asteittain käyttöön sähköiset viisumit, mikä nopeuttaa viisumikäsitelyä ja lisää tulevaisuudessa liikennettä myös Vartiuksen kautta. Nähtäväksi jää, edesauttaako tämä jatkossa myös rajanylittävää joukkoliikenteen järjestämistä esimerkiksi välillä Kajaani-Kostamus. Myös Vartiuksen rajanylityspaikalla on toteutettu koronapandemian aikana kehittämistoimenpiteitä, jotka jatkossa tulevat sujuvoittamaan toimintaa.

Saavutettavuutta on myös rajanylityksiin ja tullimuodollisuuksiin liittyvä osaaminen ja edunvalvonta. Ilman täsmällistä tietoa matkailu, yhteistyö sekä kaupankäynti on hankalaa. Tietyillä liiketoiminta-aloilla edunvalvonta on tärkeää, koska eri tullinimikkeiden liikkuminen rajan yli riippuu kunkin rajanylityspaikan määritellystä statuksesta. Käytännön esimerkkeinä sekalaisen kierrätysmetallin tuominen Venäjältä Vartiuksen kautta ei ole mahdollista, eikä myöskään elintarvikkeiden tuominen.

Yksittäisellä maakunnalla ei ole merkittävää vaikutusvaltaa koskien rajamuodollisuuksia. Meille tärkeitä asioita voidaan kuitenkin sinnikkäästi nostaa ylemmän tason keskusteluihin ja siten pitkällä tähtäimellä saada aikaan suotuisia vaikutuksia.

Myös kielellinen ja kulttuurillinen osaaminen on saavutettavuutta. Esimerkiksi hankeyhteistyö sujuu yleensä sikäli hyvin, että molemmilla puolilla rajaa saadaan muodostettua yhteinen tahtotila ja molemmilta osapuolilta löytyy asiantuntemusta tärkeiksi katsottujen asioiden edistämiseksi. Kuitenkin toisinaan tulee vastaan tilanne, jossa kaikki työhön osallistuvat asiantuntijat Venäjän puolella eivät pysty kommunikoimaan sujuvasti englanniksi. Jos suomalainen projektihenkilöstö ei puolestaan puhu venäjää, projektikommunikaatiolle ei ole yhteistä kieltä, jolla sujuvasti vaihtaa ajatuksia ja työstää ideoita eteenpäin. Tällöin työn laatu kärsii.

Samanlaista saavutettavuutta tarvitaan molemmiin puolin rajaa myös asiakaspalvelijoille, jolloin matkustaminen naapurimaahan helpottuu ja muuttuu kiinnostavammaksi. Samoin tiedontuotanto naapurin kielellä madaltaa yhteydenpidon ja yhteistyön muuria käytännön saavutettavuuden kautta.

Nykypäivänä ei voida unohtaa myöskään tietoliikennettä, etenkin Kainuussa, jonne on rakentumassa huippuluokan datakeskusekosysteemi. Tietoliikenne Venäjällä on kuitenkin tarkoin säädeltyä. Kaikki Venäjällä tuotettu data tulee säilyttää venäläisillä palvelimilla, mikä rajoittaa yhteistyötä, sovelluskehitystä jne. Toisaalta Mäntsälässä on jo kokemusta venäläisten palvelinten perustamisesta Suomeen.

Top 5 ehdotukset saavutettavuuden kehittämiseksi

1. Sähköisen viisumin nopea edistäminen Vartiuksen ja koko Pohjois-Suomen rajanylityspaikoilla ja sen hyödyntäminen rajanylittävän liikkuvuuden ja yhteistyön aktivoimisessa. Rajalta saatavan 72 tunnin viisumin edistäminen.
2. Sujuvien rajanylittävien matkaketjujen suunnittelu (myös muualta Suomeen matkustavien osalta) Suomen ja Venäjän välille.
3. Pelisääntöjen selvittäminen Kajaanin datakeskusinfraan hyödyntämiseksi.
4. Sähköisten yhteyksien tehokas hyödyntäminen kasvokkain tapahtuvan yhteistyön rinnalla maantieteellisten etäisyyksien vaikutuksen minimoimiseksi ja yhteistyön tehostamiseksi ja rajanylittävän verkkokaupan edistäminen.
5. Kielellisen ja kulttuurillisen saavutettavuuden edistäminen molemmin puolin rajaa.

Kaikkea yhteisestä kulttuurista innovaatiotoimintaan!

Kuten jo asiakirjan alussa mainittiin, tässä koonnissa ei ole tarkoitus tehdä toimialakohtaisia nostoja, vaan keskittyä yhteistyön kehittämisen näkökulmaan ja tukemaan Kainuun maakuntaohjelman mukaista toimintaa. Tähän on kuitenkin koottu muutamia nostoja huomioitaviksi asioiksi tai mahdollisiksi yhteistyön teemoiksi.

Kainuulaisen Venäjä-yhteistyön toimintakentästä

Kyselyissä ja työpajoissa vahvistui käsitys, että Kainuussa todellakin on paljon vakiintunutta ja laadukasta yhteistyötä Venäjän suuntaan. Joidenkin osallistujien antaman palautteen mukaan tätä työtä olisi tullut tehdä näkyvämmäksi heti työpajojen alussa, jotta työpajoissa olisi päästy syvemmälle käsittelemään tiettyjä teemoja. Totta onkin, että mainitsemisen arvoista työtä on tehty ja tehdään parhaillaan eri puolilla Kainuuta paljon.

Strategiatyössä on kuitenkin koettu tärkeäksi kerätä ajatuksia puhtaalta pöydältä ja keskittyä yhteistyön kehittämiseen. Ehkä eri toimijoiden ja toimenpiteiden listaaminen juuri tässä työvaiheessa ei ole tarkoituksenmukaista, sillä se voisi asettaa toimijoita strategian perusteella eriarvoiseen asemaan tai epähuomiossa jättää jonkin tärkeän näkökulman huomioimatta.

Työn seuraavassa vaiheessa, kun aletaan laatia konkreettisia toimenpide-ehdotuksia ja toimintamalleja, edellä mainittu näkökulma on avainasemassa. Meidän pitää tehdä Kainuussa tehtävä työ näkyväksi toisillemme ja myös maakunnasta ulospäin.

Yhteinen kulttuuri voimavarana

Kun Kainuussa puhutaan Venäjä-yhteistyöstä, esiin nostetaan yhteinen kulttuuriperintö ja siihen liittyvät pitkät perinteet, eikä suotta. Nämä toimivat sekä toiminnallisena pohjana että inspiraation lähteenä monessa yhteistoiminnassa.

Työpajoissa nostettiin esille kulttuurin merkitystä ovien avaajana monenlaiselle yhteistyölle, mutta kulttuurin merkitys on toki jo itsessään suuri ihmisten hyvinvoinnille. Todettiin, että venäläinen kulttuurituotanto (musiikki, kuvataide, baletti) on poikkeuksellista ja erilaiset kulttuurivaihdot ja yhteiset kulttuuritapahtumat olisivat hyvin mielenkiintoisia. Pandemian aikana on opittu uusiin virtuaalisiin ratkaisuihin, joita voitaisiin hyödyntää enemmän rajanylittävän kulttuurituotannon järjestämisessä. Jo aivan naapurissamme on rikas karjalainen kulttuuri, jolla on paljon tarjottavaa. Uusia ratkaisuja tulee ilman muuta kokeilla, eikä kulttuuria ja sen merkitystä saa tulevassa työssä unohtaa!

Kainuussa on vahvaa rajanylittävän toiminnan kulttuuriosaamista, näkyvimpänä esimerkkinä ehkä Kuhmon kokonaisuus. Siellä sijaitseva Juminkeko -säätiö toimii kansallisena Kalevalaa tunnetuksi tekevänä keskuksena ja on myös Opetus- ja kulttuuriministeriön virallinen kulttuurivaihtoyhteistyöelin Karjalan suuntaan. Toisaalta myös Sommelolla pienempänä organisaationa on vahva yhteistyö Venäjälle ja Kuhmon Kamarimusiikki on vahva kansainvälinen toimija. Kainuusta käsin on luotu myös Karjalaan etnokulttuurikeskusten verkosto. Työhön pitää kuitenkin tarkoituksenmukaisella tavalla kytkeä pienempiä ja suurempia toimijoita ympäri Kainuun.

Yhteinen aluekehittäminen vaatii tietoa

Kun puhutaan raja-alueista, aluekehityksen näkökulmasta tasapuolinen kehitys rajan molemmin puolin, toistemme järjestelmien ymmärtäminen ja myös kehittämistoimien osittainen yhteinen suuntaaminen olisi suotavaa.

Kehittämisjärjestelmät ja kehittämisrahoitus Suomessa ja Venäjällä toimivat eri tavoin. Suomessa on jo usean ohjelmakauden ajan toimittu EU:n rahoitusinstrumenttien puitteissa ja totuttu edistämään alueellisia kehittämistavoitteita paitsi Venäjä-yhteistyölle tärkeällä CBC-rahoituksella, myös rakennerahastojen ja muiden vastaavien instrumenttien turvin. Venäjällä on omat kansalliset ja alueelliset kehittämisohjelmansa. Näiden välille voisi yrittää löytää ”kehittämisen yhteistä kieltä” ja hakea yhteistä vaikuttavuutta esimerkiksi erillisten pilottien kautta.

Sekä Suomessa että Venäjän lähialueilla on vahvaa innovaatio-osaamista ja innovaatiotoimintaa, minkä vuoksi tutkimuslaitosten ja yrityssektorin yhteistyölle on olemassa paljon mahdollisuuksia. Toisaalta tutkimuksen kaupallistamisen ja markkinoiden tavoittamisen konsepti ja siinä käytettävät instrumentit Suomessa ja Venäjällä ovat keskenään hyvin erilaisia. Myös tässä olisi tiedontuotannon ja yhteisten pilottiratkaisujen hakemisen paikka.

Mitä seuraavaksi?

Juuri nyt, Kainuun uuden Venäjä-strategian valmisteluvaiheessa, voi olla hyvinkin otollinen aika kehittää uusia toimintamalleja.

Koronapandemia on vaikeuttanut tai jopa estänyt rajanylittävää yhteistyötä, ja aiheuttanut suorastaan paineita tuleviksi toimenpiteiksi, kun rajat vain saataisiin pian auki ja päästäisiin tapaamaan toisiamme normaaliin tapaan, kasvokkain. Nyt on korkea aika koota rivit ja kokeilla jotakin uutta!

Samanaikaisesti eri organisaatioissa, sekä Suomessa että Venäjällä, on jo kokeiltu uusia teknisiä ratkaisuja ja havahduttu mahdollisuuteen tehdä asioita toisin kuin ennen. Vaikka verkkoyhteyksien ja osaamisen osalta on katvealueita olemassa edelleen, pandemia on osoittanut, että yhteydet toimivat molemmin puolin rajaa. Jotkin instanssit, kuten esimerkiksi Suomalais-Venäläinen kulttuurifoorumi toimivat verkossa aktiivisemmin kuin toiset, hyviä esimerkkejä löytyy monistettaviksi. Etäyhteydet ja uudet sovellukset tulee ottaa aktiivisesti käyttöön odoteltaessa pandemiatilanteen laantumista ja pidettävä jatkossakin yhteistyön apuna. Henkilökohtaista kanssakäymistä ne eivät voi kokonaan korvata, mutta hyvinkin tuoda toiminnalle lisäarvoa.

Seuraavassa vaiheessa on syytä:

1. Osallistaa strategiatyöhön Kainuun venäjänkieliset ja kaksikieliset, joita ei tähän saakka ole kuultu riittävässä laajuudessa. Mitä venäjänkieliselle väestölle kuuluu, millaisia haasteita he ehkä kohtaavat, miten Kainuussa viihtyvät? Miten he näkevät suunnitteilla olevat kehittämistoimet ja miten haluaisivat niihin osallistua?
2. Laatia esitykset tarkoituksenmukaisiksi yhteistyörakenteiksi, joissa ideat lentävät, tieto kulkee ja kukin kantaa kortensa kekoon kykynsä mukaan. Mikäli erillisten ryhmien perustaminen vaikuttaa liian raskaalta prosessilta, toimijoita voidaan kytkeä mukaan maakuntahallituksen nimeämän Venäjä-strategiaryhmän ja sen työvaliokunnan toiminnan kautta. Näihin voisi osallistua toimijoita joustavasti, kukin resurssiensa ja kiinnostuksensa pohjalta. Strategialle tarvitaan yhteys maakunnalliseen päätöksentekoon, mutta myös säännöllinen yhteys toimijakentälle päin. Kunkin tahon tarpeet toimintamuodoille tulee kuitenkin miettiä yhdessä ja samalla varmistaa mahdollisesti jo olemassa olevat päällekkäiset rakenteet ja niiden hyödyntäminen.
3. Tarkentaa seuraavien vuoden tai parin konkreettiset kehittämistavoitteet.
4. Sopia tavoitteiden seurannan keinoista esimerkiksi säännöllisesti toteutettavan Venäjä-barometrin kautta tai verkoston suorittamana itsearviointina.

Kainuun Venäjä-yhteistyön positiivisen kierteen tekijät

1. Venäjä-yhteistyöhön liittyvä aktiivinen tiedontuotanto ja tiedonjakaminen eri toimijoiden kesken.
2. Uuden yhteistyömallin testaaminen ja yhteinen kehittäminen Venäjä-yhteistyön tekijöille Kainuussa ja itärajan yli. Toimijoiden törmäyttäminen ja uusien kumppaneiden löytäminen (kohtaamisten mahdollistaminen erilaisissa tilaisuuksissa).
3. Uudenlaisen, tavoitteellisen ajattelun rakentaminen Kostamuksen Business Forumin ympärille: pienemmät tapahtumat vuoroin kummallakin puolen rajaa kokoavat substanssitoimijoita yhteen käytännön toiminnan tasolla ja antavat sidosryhmille mahdollisuuden vaikuttaa Business Forumin suunnitteluun?
4. People-to-people -yhteistyö: yhteyksien rohkaiseminen, rajanylitysten henkinen helpottamien sähköisten viisumien pian mahdollistaessa sen teknisesti. Nuorisovaihto, opiskelijavaihto, asiantuntijavaihto ja mentorointi naapuriin ja naapurin kulttuuriin tutustumisen keinoina, kieli- ja kulttuurikampanjat molemmin puolin rajaa.

Seuranta

Kun toimenpiteet suunnitellaan tavoitteellisesti, myös tavoitteiden seuranta ja toimenpiteiden uudelleen suunnitteleminen sen pohjalta on olennaista. Tätäkään prosessia ei Kainuun liitto voi toteuttaa yksin, vaan se tulee suunnitella avoimessa yhteistyössä.

Kainuun Venäjä-strategian toimenpideohjelman ja sitä tukevan jatkuvan kehittämismallin suunnitteluun on mahdollista saada tukea monestakin suunnasta. Jo tällä hetkellä suunnitellaan venäjänkielisen väestön keskuudessa tehtävää tutkimusta yhteistyössä Cultura -säätiön, Kajaanin ammattikorkeakoulun sekä maahanmuuttajia palvelevien kainuulaisorganisaation kanssa. Tarjolla on lisäksi myös YAMK opinnäytetyön muodossa, ja opinnäytetyön aiheita sekä harjoittelupaikkoja voidaan jatkossa tarjota aktiivisesti Venäjä-yhteistyön teemalla.

Joitakin lisätiedon lähteitä

Väestörakennetilasto kuvaa vuoden vaihteessa Suomessa vakinaisesti asuvia Suomen ja ulkomaiden kansalaisia. Henkilöistä tilastoidaan mm. asuinpaikka, sukupuoli, ikä, siviilisäätty, kieli, kansalaisuus ja syntymävaltio, samoin tiedot puolisoista ja kaikista lapsista ja henkilön vanhemmista.

[PxWeb - Valitse taulukko \(stat.fi\)](#)

Koulutuksen yhteisillä **kansainvälisyysraporteilla** voi tarkastella tietoja ulkomaalaisista, ulkomailla syntyneistä ja vieraskielisistä uusista opiskelijoista ja opiskelijoista.

<https://vipunen.fi/fi-fi/yhteiset/Sivut/Kansainv%C3%A4lisyys.aspx>

Kieli- ja muut ainevalinnat -raporteilla voi tarkastella lukion koko oppimäärän suorittaneiden ainevalintoja (2010–) ja kurssisuorituksia (2019–).

<https://vipunen.fi/fi-fi/perus/Sivut/Kieli--ja-muut-ainevalinnat.aspx>

<https://vipunen.fi/fi-fi/lukio/Sivut/Kieli--ja-muut-ainevalinnat.aspx>

Perusopetuksen 1–6 luokkien A-kielivalinnat Kainuussa

Kieli	Ainevalintoj a 2011	% oppilaista	Ainevalintoj a 2013	% oppilaista	Ainevalintoj a 2015	% oppilaista	Ainevalintoj a 2017	% oppilaista	Ainevalintoja 2019	% oppilaista
englanti	3 072	67,1 %	2 979	66,1 %	2 997	66,3 %	2 997	66 %	4 185	94,8 %
ruotsi	0	0 %	0	0 %	0	0 %	9	0,2 %	0 %	0 %
ranska	0	0 %	15	0,3 %	0	0 %	0	0 %	0 %	0 %
saksa	27	0,6 %	15	0,3 %	0	0 %	18	0,4 %	69	1,6 %
venäjä	54	1,2 %	111	2,5 %	90	2,0 %	9	0,2 %	18	0,4 %
Yht.	3 153	68,9 %	3 117	69,1 %	3 087	68,3 %	3 030	66,7 %	4 272	96,7 %

Perusopetuksen 7–9 luokkien A-kielivalinnat Kainuussa

Kieli	Ainevalintoj a 2011	% oppilaista	Ainevalintoj a 2013	% oppilaista	Ainevalintoj a 2015	% oppilaista	Ainevalintoj a 2017	% oppilaista	Ainevalintoja 2019	% oppilaista
englanti	2 550	99,5 %	2 361	99,4 %	2 274	99,6 %	2 181	99,9 %	2 178	99,6 %
ranska	6	0,2 %	0	0 %	12	0,5 %	0 %	0 %	0	0 %
saksa	48	1,9 %	39	1,6 %	12	0,5 %	0 %	0 %	15	0,7 %
venäjä	12	0,5 %	36	1,5 %	69	3 %	111	5,1 %	6	0,3 %
Yht.	2 616	102,1 %	2 436	102,5 %	2 367	103,7 %	2 292	104,9 %	2 199	100,5 %

Perusopetuksen 7–9 luokkien B1-kielivalinnat Kainuussa

Kieli	Ainevalintoja 2011	% oppilaista	Ainevalintoja 2013	% oppilaista	Ainevalintoja 2015	% oppilaista	Ainevalintoja 2017	% oppilaista	Ainevalintoja 2019	% oppilaista
ruotsi	2 514	98,1 %	2 337	98,4 %	2 247	98,4 %	2 157	98,8 %	2 160	98,8 %
Yht.	2 514	98,1 %	2 337	98,4 %	2 247	98,4 %	2 157	98,8 %	2 160	98,8 %

Perusopetuksen 7–9 luokkien B2-kielivalinnat Kainuussa

Kieli	Ainevalintoja 2011	% oppilaista	Ainevalintoj a 2013	% oppilaista	Ainevalintoj a 2015	% oppilaista	Ainevalintoj a 2017	% oppilaista	Ainevalintoja 2019	% oppilaista
ranska	78	3,0 %	30	1,3 %	15	0,7 %	12	0,5 %	36	1,6 %
saksa	117	4,6 %	153	6,4 %	147	6,4 %	114	5,2 %	90	4,1 %
venäjä	129	5,0 %	147	6,2 %	129	5,7 %	42	1,9 %	12	0,5 %
espanja	36	1,4 %	9	0,4 %	0	0 %	15	0,7 %	12	0,5 %

Yht.	363	14,2 %	342	14,4 %	291	12,7 %	186	8,5 %	150	6,9 %
------	-----	--------	-----	--------	-----	--------	-----	-------	-----	-------

Lukion oppimäärän suorittaneiden A-kielivalinnat Kainuussa

Tilastovuodesta 2019 lähtien tietolähteenä on Koski-tietovaranto ja tiedot näytetään hieman eri muodossa.

Kieli	Ainevalintoja 2011	% oppilaista	Ainevalintoja 2013	% oppilaista	Ainevalintoja 2015	% oppilaista	Ainevalintoja 2017	% oppilaista	Ainevalintoja 2019	% oppilaista
englanti	473	99,8 %	456	99,8 %	381	100,0 %	371	95,9 %		
ruotsi	0	0 %	0	0 %	0	0 %	22	5,7 %		
ranska	6	1,3 %	8	1,8 %	2	0,5 %	0	0 %		
saksa	8	1,7 %	7	1,5 %	1	0,3 %	0	0 %		
venäjä	4	0,8 %	3	0,7 %	0	0 %	2	0,5 %		
Yht.	491	103,6 %	474	103,7 %	384	100,8 %	395	102,1 %	366	101,0 %

Lukion oppimäärän suorittaneiden B1-kielivalinnat Kainuussa

Tilastovuodesta 2019 lähtien tietolähteenä on Koski-tietovaranto ja tiedot näytetään hieman eri muodossa.

Kieli	Ainevalintoja 2011	% oppilaista	Ainevalintoja 2013	% oppilaista	Ainevalintoja 2015	% oppilaista	Ainevalintoja 2017	% oppilaista	Ainevalintoja 2019	% oppilaista
englanti	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %		
ruotsi	471	99,4 %	454	99,3 %	378	99,2 %	348	89,9 %		
ranska	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %		
saksa	1	0,2 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %		
venäjä	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %		
Yht.	472	99,6 %	454	99,3 %	378	99,2 %	348	89,9 %	315	87 %

Lukion oppimäärän suorittaneiden B2-kielivalinnat Kainuussa

Tilastovuodesta 2019 lähtien tietolähteenä on Koski-tietovaranto ja tiedot näytetään hieman eri muodossa.

Kieli	Ainevalintoja 2011	% oppilaista	Ainevalintoja 2013	% oppilaista	Ainevalintoja 2015	% oppilaista	Ainevalintoja 2017	% oppilaista	Ainevalintoja 2019	% oppilaista
ranska	24	1,0 %	43	1,9 %	19	0,9 %	16	0,7 %		
saksa	65	2,7 %	31	1,4 %	45	2,1 %	35	1,6 %		
venäjä	6	0,2 %	1	0,0 %	1	0,0 %	7	0,3 %		
espanja	0	0 %	0	0 %	0	0 %	1	0,0 %		
Yht.	95	3,9 %	75	3,3 %	65	3,0 %	59	2,6 %		

Lukion oppimäärän suorittaneiden B3-kielivalinnat Kainuussa

Tilastovuodesta 2019 lähtien tietolähteenä on Koski-tietovaranto ja tiedot näytetään hieman eri muodossa.

Kieli	Ainevalintoja 2011	% oppilaista	Ainevalintoja 2013	% oppilaista	Ainevalintoja 2015	% oppilaista	Ainevalintoja 2017	% oppilaista	Ainevalintoja 2019	% oppilaista
ranska	10	2,1 %	12	2,6 %	6	1,6 %	4	1,0 %		
saksa	12	2,5 %	20	4,4 %	15	3,9 %	7	1,8 %		
venäjä	9	1,9 %	11	2,4 %	17	4,5 %	12	3,1 %		
espanja	12	2,5 %	16	3,5 %	9	2,4 %	7	1,8 %		
italia	0	0 %	1	0,2 %	1	0,3 %	0	0 %		
Yht.	43	9,1 %	60	13,1 %	48	12,6 %	30	7,8 %		